

TOPLUM BİLİMİ

KISIM 11

Kısım 10-yaz okulu

AHLAK SOSYOLOJİSİ

NASIL ORTAYA ÇIKTI

- Ahlak Sosyolojisi, toplumlardaki sosyal gruptaki ahlâkî ölçü ve kaidelerinin, bilhassa toplum bütünü içindeki yeri ile oluşum, işleyiş ve değişimini, düzenlilikleri içinde inceleyip açıklamayı hedefleyen genel toplumbilim dalının bir alt disiplini.

devam

- Sosyal bir kurum olarak ahlaki ele alan Ahlak Sosyolojisinin doğuşu ve gelişmesinde Fransız sosyologu L.Bruhl ve Emile Durkheim'in önemli payları vardı

AHLAKLI OLMAK VE BİREY

- Bireyin özniteliklerinin başında ahlâklı olması gelir. Ahlâk, bireyin kendisi, çevresi, toplumu ve dünyayla kurduğu anlamlı bağlardan birisidir. Birey, ahlâk ve ahlâkîlik ekseninde eylemde bulunduğu bir sosyal varlık olabilir. Bireyin davranış eksenini biçimlendiren ve eylemlerini yönlendiren ahlâktır.

devam

- "Ahlakın temel işlevlerinden birinin insan davranışlarını düzenlemek olduğunu" unutmamak gerekir Ahlâk, değerler ve kurallar bütünü olup, insanların birlikte yaşamalarının teminatıdır, onları bir arada tutan önemli bir ortak paydadır. Ahlâk sayesinde, birey sosyal yapı içinde varlığını sürdürür.

EYLEM OLARAK

- Bireyin yaşantısı ve her türlü uğraşısında ahlâk belirleyicidir ve onun eylemlerini eylemesine olanak veren güçtür. Eğer insan ahlâktan mahrum ise, yaşantısı, yaptığı iş ve eylediği her türlü eylem problematik hale gelir.

devam

- Meselâ, bilim adamı bilimsel ahlâka, siyasetçi siyaset ahlâkına, işadamı ekonomik ahlâka, tüccar ticaret ahlâkına, doktor tıp ahlâkına uymakla mükelleftir, aksi durumda söz konusu meslek mensuplarının yapıp ettiklerinin iyi, doğru, erdemli ve anlamlı olduğu söylenemez. O halde, insani eylemlerin temelini kazdığımızda, ahlâkî olmak/olmamak hemen görülebilir.

DURKHEIM

- Durkheim'in tüm sosyolojik çalışmalarının merkezinde modern toplumların ahlâk sorunu yer alır. Ona göre toplumsal sorun, temelde ahlâkî bir sorundur ve modern toplumların bunalımı, ahlâkî bir bunalımdır (Aron, 1994: 409). O, bu sorun karşısında, tarafsız kalmamıştır. Değişen toplumsal koşullarda hangi ahlâkî ilkelerin önemli olduğunu tespit etmek, bu ilkeleri yerleştirmenin yollarını bulmak, siyasetçilere ve vatandaşlara bu ilkeleri benimsetmeye çalışmak Durkheim sosyolojisinin temel ilgisi olmuştur.

devam

- Bu nedenle, Emirbayer (2003: 19) onu hem “ahlâkçı” hem de “bilim adamı” olarak anmayı yerinde bulur, Swingewood (1998: 139) ise, onun “sosyolojiyi bir ahlâk bilimi olarak gören anlayışı”na dikkat çeker. Kuşatıcı bir ifade kullanacak olursak, bilimsellik ile uygulayıcılığın, olguculuk ile kısmî bir idealizmin iç içe geçtiği ahlâk sosyolojisi onun tüm sosyolojik çalışmalarının çekirdeğini oluşturmuştur.

DEVAM

- Durkheim, çağdaş ekonomik yaşamın içinde bulunduğu “hukuksal ve ahlâkî kuralsızlıktan” rahatsızlık duyarak (Durkheim, 2006a: 21), maddi ilerlemenin (uygarlığın), zorunlu olarak, insanın mutluluğuna ve ahlâkî gelişimine katkıda bulunamayacağını hatırlatmıştır (Durkheim, 2006a: 387).

devam

- Bu hatırlatmaları yaparken, ideolojik bir karamsarlığa sürüklenmemiş, olumsuzlukların modern yapı içinde düzeltilebileceğine dair inancını korumuştur (LaCapra, 1985: 185). Sosyolojiye ilgi duyma nedenlerinden biri, sosyolojide toplumun ahlâksal olarak yeniden inşasının kaynağını görmüş olmasıdır. Onun çalışmalarında “toplum” ve “ahlâkî kontrol” eş anlamlı hale gelmiştir (Marske, 1987: 2).

Ahlaki birlik

- Durkheim sosyolojisi, “toplumsal olguların özleri [yapısı] gereği ahlâkî [normatif] olgular oldukları” (Giddens, 2003: 127) varsayımı üzerine kurulmuştur. Durkheim'a göre, insanlar arasında uzlaşma, karşılıklı özveri, dayanışma ve bağlılık duygusu gibi ahlâkî nitelikler olmadan toplum var olamaz. Toplumun hangi ahlâkî ilkeler etrafında bütünleşeceği ise koşullar tarafından belirlenir. Koşullar değişince toplumun ahlâkî öncelikleri değişebilir. Gerek inanç ortaklığına, gerekse işbirliğine dayalı olsun, “her toplum, ahlâkî bir birliktir” (Durkheim, 2006a: 269).

Dışsal zorlamalar

- Yapısı gereği ahlâkî bir olgu olan toplum, olduğu andan itibaren ahlâkî bir otoriteye dönüşür ve bireylerin toplumsal davranışları üzerinde normatif denetim kurar. Durkheim sosyolojisinde toplumsal olgular, ahlâkî olgulardır varsayımı, toplumsal davranışlar dışsal zorlamaların ürünüdür varsayımı ile desteklenmiştir.

Ödül-ceza

- Toplum, ödüllendirme ve cezalandırma gibi yöntemler kullanarak bireylerin ahlâkî değerleri içselleştirmelerini; olmadı, bu değerlere –en azından- biçimsel olarak uyum sağlamalarını hedefler. İçselleştirilmiş olan ahlâkî değerlerin işlevsizleştiği veya ahlâkî denetim sağlayan toplumsal mekanizmaların güç kaybettiği büyük dönüşüm anlarında toplumsal sorunlarda artış görülür. Sorunlardaki artış, toplumun yeni bir ahlâkî yapılanmaya yönelimini gerekli kılar.

Toplumsal işbölümü

- Durkheim, ilk kitabı olan Toplumsal İşbölümü'nün önsözünde, çalışmasını [1893] “ahlâkî olguların pozitif bilim yöntemleriyle incelenmesi yolunda bir çaba” olarak takdim eder. Amacının, bilimselleştirilmiş yeni bir ahlâk ortaya koymak değil, ahlâkî olgusal olarak inceleme olduğunu belirterek, diğer çalışmaları ile gelişimini sağladığı, Türkiye'de de izleyicileri bulunan taraftar toplumcu ahlâk sosyolojisinin temellerini atar.

tarafsızlık

- Bilim adamlarının ve sosyologların, ahlâkî değer yargılarından bağımsız bir biçimde ele almalarını önerir (Durkheim, 2006a: 55). Olguların nesnel biçimde saptanması gerektiğini, ancak ahlâkî durum saptandıktan sonra, mevcut durumun iyileştirilmesine yönelik önerilerde bulunmanın bilim adamlığıyla çelişmeyeceğini düşünür.

Bilim

- Onun ahlâk incelemelerinin amacı, toplumun sağlıklı ve patolojik durumlarını tespit etmektir. Nasıl insan organizması üzerinde çalışan tıp doktoru sağlıksız bir durumu teşhis ettikten sonra tedaviye başlıyorsa, sosyal bilimci de bilimsel yollarla toplumsal organizmada tespit ettiği patolojik durumları sağlığa kavuşturmaya çalışmalıdır. Bu ikinci boyut olmazsa, Durkheim (2006a: 56)'a göre, hiçbir bilimsel çalışma en küçük bir çabaya bile değmez.

Tereddütsüz Őu yargıya ulaŐır:

- “Her Őeyden önce yalnız bilimin yetkiyle saptayabileceği bir ahlâk sağlığı vardır”. Durkheim'in burada idealist bir çizgiye yaklaŐtıđı görülür. Bu ahlâk sağlığına hiçbir yerde tam olarak ulaŐılamaz, ancak ona ulaŐmaya çalışmak baŐlı baŐına bir ideal olmalıdır. Ahlâk sağlığı, toplumsal öğelerin birbiriyle uyumlu çalıŐmasının bir sonucudur. Bu da güçlü bir ahlâkî otoritenin varlığını gerektirmektedir.

otoriteler

- Bu otoritenin zayıflaması ya da işlevsizleşmesi toplumu anarşi ve parçalanmaya sürükler (Durkheim, 2006a:57). Durkheim ahlâkî otoritenin akıl yoluyla kurulabileceğini ve toplumu sağlığa ulaştıracak ahlâkî ilkelerin bireyler (felsefeci, bilim adamı, işletmeci veya siyasetçi) tarafından önerilebileceğini düşündüğü ölçüde rasyonalist bir sosyolog olmaktadır (Swingewood, 1998: 137).

Ahlak felsefesi farklı bir daldır

- Ahlâkî olgulardan hareketle sağlıklı bir toplumsal ahlâkın ilkelerini bulmaya çalıştığında -ki bu çeşitli değerler arasında tercihte bulunmak demektir- Durkheim, bunu derken çalışmalarında farklı bir disiplin olan ahlâk sosyolojisinden ahlâk felsefesine kayar.

Toplumsal çözülme

- Toplumsal çözülme veya sosyal çözülme, bir insan topluluğunu oluşturan sosyal ilişkilerin, bütünlüğe zarar verecek biçimde gevşemesi.
- İnsan, yaşamını sürdürmek için toplumsal bir uyuma ihtiyaç duyar. İçinde var olduğu çevreye uyumlu olması, insanı daha barışçıl ve kişilik sahibi yapar. Toplum ise durağan bir yapı değildir ve sürekli değişim içindedir.

- Fiziksel çevre, iktisadi yapı, bilim ve teknolojideki değişiklik ya da demografik unsurlar değişimi etkiler. Bu değişim ise süreç içinde olmalıdır, hızlı olan değişimler toplumsal bunalımlara sebebiyet verir. Toplumun bir araya getiren bağlar zayıflayabilir ve kopabilir.
- Toplumsal düzeni sağlamak için normlar vardır. Çözölme ise insanların bu normlara uymamaları anlamına gelir. Toplumdaki ani gelişmeler sonucunda birey-toplum arasındaki uyum sarsılabilir ve toplumsal bağ çözülebilir. Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi gibi olaylar, bu gelişmelere örnek olarak gösterilebilir

Bilgi sosyolojisi

Bilişsellik

- Bilgi sosyolojisi, bilgi ve toplum kuramı arasındaki ilişkileri inceleyen sosyoloji dalı. Klasik Marksizme göre bilgi tarzları burjuvazide başka proletaryada başka biçimler alır. Bu bilgi biçimlerini Karl Mannheim incelemiş ve buna ilişkin esasları çıkarmaya çalışmıştır. Son dönemlerde bu alanda kültürel çalışmalar disiplini hakimdir. Sosyolojik bakış açıları, bilginin ve iktidarın yapısı ve gücü üzerinde, bilgi biçimlerinin ortaya çıkışı üzerinde, otorite ve kitlelerin bilgiyi nasıl kullandığı üzerinde çalışmaktadır. Bilim sosyolojisi adıyla yapılan çalışmalarda Robert Merton, Thomas S. Kuhn bilişsellik üzerinde durur.

- İnsanlar ve toplumlar yaşamlarının hemen her basamağında bilgiye ihtiyaç duymuşlardır. İnsanlığın en eski ve en temel sorunlarından biri olan bilgi, özellikle felsefe ve din çevrelerinde suje-obje ilişkisi çerçevesinde ele alınmıştır. Ancak bu bakış açısı genelde bireysel olmuş, onun toplumsal boyutuna ve toplumla olan ilişkisine çoğu kere dikkat edilmemiştir. Gerçekliğin yaşandığı nesnel dünyada anlam ve bilgi insan zihninden bağımsız olsa bile her zaman insani bir yapımlık olmak zorundadır. Gerçekliği yaşarken, bilen insan zihninin bilgi ve nesnel gerçekliğin araştırılıp, incelenmesi toplumsal boyutunun ele alınması görevi ise bilgi sosyolojisine düşmektedir

- Bilgi sosyolojisinin konusu toplumu ilgilendiren her şey olduğuna göre zihniyetin oluşması ve şekillenmesi, bir değer ve hüküm halini alması ya da bir ideoloji şekline dönüşmesi yine bilgi sosyolojisini ilgilendirmektedir. İdeoloji kavramının farklı biçimlerde yorumlanması temelde toplumsal gerçekliklerin farklı yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Bireylerin ya da grupların sahip oldukları anlamlar, değerler ve kurallar toplamı onların ideolojik kültürlerini meydana getirmektedir

- Bilgi sosyolojisinin amacı, bilgi sistemleriyle toplumsal yapılar arasındaki ilişkileri inceleyerek, o toplumun geçmişine olduğu kadar, geleceğine de ışık tutmaktır. Sosyoloji, aklın düşünme biçimi ve etkinliği her an toplumsal koşullara bağlı olduğu için aklın bilimidir

Sosyonik kavramı:

- Sosyonik (Almanca: Sozionik, İngilizce: Socionics, Rusca: соционика), yeni bir psikolojik teoridir.
- Bu teoriye göre, insanlar arasındaki ilişkiler, onların genetik olarak doğuştan psikolojik türleri tarafından belirlenir
- Sosyonik düşünce, C.G. Jung'un psikolojik türleri sınıflandırmasına dayanır

Kolektif bilinçdışı,:

- tüm insanlık tarafından ortak paylaşılan ve bize miras kalan beynin yapısında meydana gelen bilinçdışı biçimi olarak Carl Jung tarafından ortaya konmuştur. Bu sebeple, kişinin kendi deneyimleriyle ortaya çıkan kişisel bilinç dışından ayrılır. Jung'a göre kolektif bilinçdışı, arketipleri ve evrensel en eski düşünceleri ve imajları içerir.

- Jung'un psikolojik teorisinde, persona, sosyalleşme, kültürleşme ve deneyim sayesinde bilinçli olarak oluşturulmuş kişiliktir. Jung "persona" terimini kullanmıştır çünkü bu kelime, oynanan bireysel rolleri ifade ederek, Latince'de hem "kişilik" hem de Romalı oyuncular tarafından giyilen maske anlamını taşır.

persona

- Persona, benlik rolü yapan bir maskedir. Hatta bu, iyi oynanmış bir rolden daha fazlası olmasa bile kişi ve diğerleri o kişiliğe inanır. Jung, Persona-maskesi'ni bireysel bilinç ve sosyal topluluk arasında aracılık eden karmaşık bir sistem olarak tanımlar: bu, "kişi ile topluluk arasında kişinin nasıl görüneceğine dair bir uzlaşmadır". O kadar açıktır ki esasında kişilik maskesi, tiyatro'da bilindiği üzere, iki özellik taşır: diğerlerine belli bir izlenim bırakmak ve kişinin gerçek doğasını(bir kısmını) gizlemektir. Jung, kişinin benliğini, persona'nın aldatıcı örtüsünden ve bilinçdışı dürtülerden özgürleştirerek ve kişiye "kendi benliğini" kazandırarak, kişiye bireyselleşme sürecinde yardımcı olmayı hedefler

Endüstri sosyolojisi

- Çalışma toplum bilimi toplum biliminin temel olarak çalışma yaşamına ve endüstri ilişkilerine odaklanmış alt disiplindir. Endüstrileşmeyle birlikte ortaya çıkan toplumsal dönüşümlerin çalışma yaşamındaki yansımalarıyla ilgilenir.

- Çalışma toplum bilimi, toplum biliminin en dinamik alt disiplinlerinden biridir. Emek süreci, sınıf tartışmaları, ayrımcılık, insan kaynakları yönetimi, dışlanma, yabancılaşma gibi tartışma başlıkları üzerine birçok toplum bilimci eserler vermekte ve çağdaş kapitalist toplumların irdelenmesi açısından tartışmalar sürdürülmektedir. Çalışma kavramının toplumbilimsel çalışmalara konu edilmesinin, toplumların geçmişleri kadar geleceklerine de ışık tutması beklenmektedir.

- Endüstri kelime anlamıyla sanayi, işleme anlamına gelir. **Endüstri sosyolojisi** ise toplum biliminin temel olarak çalışma yaşamına ve çevrenin endüstri ilişkilerine odaklanmış bir alt disiplindir. İnsanların çalışma hayatı içerisinde yaşadığı toplumsal etkileşimler ve değişim inceleme alanına girer. Toplumsal değişim ve dönüşüm zamanla endüstri sosyolojisini oluşturmuştur. Toplumlar her dönemde kimi zaman kol gücüne dayanan avcılık toplayıcılık ile kimi zaman ise fabrikalaşmış yapılarda seri üretim ile gerçekleşti. Bu üretim zamanla seri üretime geçse de oluşturduğu toplumda etkisi büyük ölçüde kaçınılmaz olmuştur.

- Bottomore'nin değimiyle ilk dönem sosyolojisi özellikle 18.yy siyasal ve ekonomik devrimlerin yarattığı sosyal sorunlarla ilgilenmiş ve bir anlamda her şeyin üzerinde ^Yeni endüstri toplumunun bilimi^ olmuştur. (Bottomore, s.7). Saint Simon, Comte , Spencer, Durkheim ,Karl Marx ve Weber gibi öncü sosyologlar endüstri üzerine çalışmalar yapmıştır.

- Tarım toplumu geçmiş, endüstri toplumunu şimdi ve post endüstriyel toplumu da gelecek olarak görmek mümkündür. Zamanla ülkeler elinde bulundurdukları sanayi ile gelişmişlik seviyesine bakılmış ve bir değişimden bahsedilmiştir. Burada insan ve değişim kalıplarının oluşumu sosyolojinin gelişimine katkı sunar. Endüstri kavramı daha çok ikinci dünya savaşı sonrası bir popülerite kazandı çünkü savaşta kazanma ve ya kaybetmenin değil elinde sanayi ve silahın olduğu ülkeler dünyada hakimiyet kurup elinde ekonomiyi yaratan grup olmuştur. Günümüzde bu durum bilgi ile eşdeğer görülebilir

- **Endüstri sosyolojisi** incelenirken var olan bir endüstri toplumundan bahsedilebilir. Bu toplum tipi kendini fabrikaya adanmış bir insan prototipi yaratmaktır bir nevi ideal bir kapitalist toplum inşasıdır. Fabrikalaşmanın yeni olduğu dönemlerde bu durum işçinin emek karşılığı ücret alması gibi basit görünmekte ancak günümüz post endüstriyel toplum karakteristiğinde ki kapitalizmin temelleri sayılır. Tarım toplumundaki toplu geniş aile yapılanmasının endüstri toplumunda çekirdek aileye dönüştüğü ve genel özelliklerinin işbölümü, uzmanlaşma, teknolojik gelişmeler, formel ilişkiler ve bireyciliktir. İlerde bu durum daha da sistematikleşip post endüstriyel toplum özelinde yeni bir biçim kazanacaktır.

Beden Toplum Bilimi

- Beden toplum bilimi; insanların bir araya gelmesiyle bilinçsizleşmesi, kendi aklını kullanamamasıdır.
- Kişiselleşememiş, kişiliksiz insandan bahseder. Kendi kendini yönetemezken, toplum içerisinde kendine kimlik bulur, o toplumun yasal veya yasal olmayan her türlü hareketine ortak olur.

- Batı dillerinde; beden ile cisim genellikle aynı sözle karşılanmaktadır. Yani canlı bir varlığın bedensel gerçekliği ile cansız bir varlığın fiziksel gerçekliği aynı kavram altında düşünülmektedir. Genel olarak batı düşüncesinde hakim olan görüş “bedenin aklın karşıtı” olarak değerlendirilmesidir. Beden, zihne karşıt olumsuz niteliklerle anılmıştır.
- Beden, Antik Yunan Felsefesi’nden başlayarak insan ruhunu tutsak etmiş bir kafes olarak görülmüştür.
- Foucault’ya göre sosyoloji beden meselesini çok ihmal etmiştir.

- Birey ve toplum, sosyolojide yakın geçmişe kadar beden dışı unsurlarla değerlendirilmiştir. Ekonomik, siyasal ya da kültürel eylemleriyle toplumsal olanı kurup geliştiren bireyler, bunları sanki bedenleri olmaksızın gerçekleştirmişlerdir. Paralelinde toplum da bireylerin çoğunlukla statü ve rolleri, hiyerarşileri, çeşitli işlevleri veya çekişmeleriyle ilişkilendirilmiştir. Böyle bakıldığında sosyoloji, bedenin gerçekliğini ve değerini ıskalayarak soyut bireyler ve toplumlar tasarlamış gibidir.

- Hâlbuki beden, temel sosyal ilişkilerin yaşanmasında ve kurumsallaştırılmasında seçeneksiz bir zemindir. Hiçbir birey bedeni olmadan sosyalleşemediği gibi çeşitli toplumsal birimleri de vücuda getirememektedir. Buna göre beden, sosyal bireyin kendisiyle neredeyse eşdeğer olup toplumun en küçük parçalarından birini teşkil etmektedir. Dolayısıyla biyolojik olduğu kadar kültürel karakter de taşıyan bedeni sosyal bireylerden ve yapılardan ayırmak, bedensiz bir sosyoloji yapmak mümkün görünmemektedir.

- Beden sosyolojisi, birey ve toplum arasındaki bu ayrılmaz birlikteliğe eğilmektedir. Alanın gelişimi, bedeninin modern toplumdaki yeri, değişimi ve işlevleriyle direkt ilgilidir. Bu doğrultuda beden niçin değerlidir? Değeri nelere göre belirlenmektedir? Beden, tarihsel/toplumsal bağlamda nasıl bir değişim süreci izlemiştir, izlemektedir? Bu, hangi gelişmelerle gerçekleşmekte ve beraberinde neleri getirmektedir? İşte bu soruların yanıtları, beden sosyolojisinin nasıl ve niçin yapılacağını özetlemektedir.

Sosyalbiyoloji

- Sosyalbiyoloji görece olarak hem toplum biliminden hem de biyolojiden kaynaklanan yeni bir alandır. Bu alan ilk önce çok hızlı bir kabul görse de, toplumsal davranış ve yapıların evrimsel ve biyolojik işleyişlerle açıklama yolları aramasından dolayı tepki topladı. Toplum bilimciler sıklıkla davranışı tanımlamada genlerin etkilerini çok fazla dayanak göstermeleri yönünden eleştirilmektedirler. Ne var ki toplum bilimciler sıklıkla doğa ve yetiştirme arasında karışık bir ilişki olduğuna atıfta bulunarak yanıt verirler. Bu anlamda sosyal biyoloji fiziksel antropoloji, zooloji, evrimsel psikoloji, insan davranışsal ekoloji ve ikili kalıtım kuramı ile yakın ilişki içerisindedir. Bununla birlikte, bu alanda çalışanların çoğu için, büyük oranda bu alanın düşünceleri kabul edilebilirdir, çünkü toplumsal yapılar için biyolojik temeller bulmak toplumsal yapıların nadir ve isteğe bağlı olduğunu ifade eden birçok toplumsal kuramın önerme ve çıkarımlarına karşı gelmektedir.